

[Hermans 1997]

Hermans, Theo: 'Buitenlandse neerlandistiek de culturele functie.' In: *Ons erfdeel*, jg. 40, nr. 3, 1997, p. 457-458.

Buitenlandse neerlandistiek en de culturele functie

In de zomer van 1996 kwam de Nederlandse Taalunie met een nieuw plan. Docentschappen Nederlands aan buitenlandse universiteiten zouden nauwer betrokken kunnen worden bij de verspreiding van de Nederlandse en Vlaamse cultuur in het betreffende gebied. Uiteraard zouden niet alle 250 vestigingen in de wereld gelijkelijk in aanmerking komen. Er diende rekening te worden gehouden met omvang, gehalte en ligging van de docentschappen en met hun bereidheid om naast het vaste pakket onderwijs en onderzoek nog aandacht op te brengen voor activiteiten gericht op een ruimer publiek. Wie er iets voor voelde, kon zich melden met een voorstel en bijbehorende termijnplanning en kostenraming.

Het initiatief van de Taalunie vond zijn oorsprong in de aanbevelingen van het zogeheten „Rapport Gevers” van enkele jaren terug. Dat rapport kante zich tegen het aankopen of optrekken van dure nieuwe culturele instituten in het buitenland en stelde in de plaats daarvan voor extra steun te verlenen aan docentschappen Nederlands in den vreemde teneinde die vestigingen meer culturele armslag en slagkracht te geven. Recentelijk was er ook in de Taalunie-nota 1997-2000 van het Nederlandse Ministerie van Onderwijs, Cultuur en

Wetenschappen sprake van een „intensivering van het buitenlands cultuurbeleid” met het vooruitzicht op extra middelen en een herijking van de samenwerking tussen OC&W en Buitenlandse Zaken op dit vlak. Of de Vlaamse overheid in tandem meedenkt, blijft overigens onduidelijk.

Op de uitnodiging van de Taalunie reageerde een tiental buitenlandse universiteiten. In december was de Algemene Conferentie van de Nederlandse Taal en Letteren aan het thema gewijd, onder de wat benauwende titel „Cultuur buiten de muur”. De bijeenkomst had als doel het bespreken van de modaliteiten en randvoorwaarden van een ruimere „culturele functie” voor docentschappen neerlandistiek in den vreemde. Een aantal lezingen 's ochtends werd gevolgd door een middag vol discussie. Vertegenwoordigers van de Nederlandse en Vlaamse overheden, van verscheidene culturele en academische verenigingen en van de buitenlandse neerlandistiek namen aan de gedachtewisseling deel. Drie dingen maakten de conferentie tot een merkwaardige gebeurtenis: de omstandigheid dat er voor het eerst door een dergelijke ruime groep betrokkenen over een dergelijk onderwerp gepraat werd; het ambtelijk gehacketak; en het feit dat er desondanks over de grond van de zaak een zekere consensus tot stand kwam.

De scepsis ten opzichte van het inschakelen van buitenlandse docenten bij culturele export op ruimere schaal was aanvankelijk buitengewoon groot. Zijn neerlandici voor het culturele promotiewerk opgeleid? Nee. Hebben ze er de tijd voor, naast hun onderwijs en onderzoek? Allicht niet, ze hebben immers al een fulltime baan. Beschikken ze over de nodige middelen en infrastructuur? Geenszins, op veel universiteiten is het behelpen. Weten ze de weg in de grote wereld buiten hun linguïstisch of literair specialisme? Nauwelijks. Heeft iemand er iets aan als dertig docentschappen jaarlijks anderhalve schrijver méér kunnen uitnodigen? Niet echt. En dan: wat voor beleid wordt er gevolgd, ja wie maakt of bepaalt eigenlijk het buitenlands cultuurbeleid? Met die vraag had je de poppen aan het dansen. Immers, traditioneel valt het buitenland onder Buitenlandse Zaken, cultuur hoort bij OC&W (bij de Vlamingen respectievelijk de dienst Externe Betrekkingen en de Administratie Kunst van het Ministerie van de Vlaam-

se Gemeenschap) en de buitenlandse neerlandistiek ressorteert onder de Taalunie. Voor zover actief gewerkt wordt aan de verspreiding van Nederlandse literatuur in buitenlandse vertaling zou een gemeenschappelijk Nederlands-Vlaams beleid voor de hand liggen maar wat deze bij uitstek taalgebonden cultuurvorm betreft, kennen Nederland en Vlaanderen twee afzonderlijke organisaties: het voortvarende Nederlands Literair Productie- en Vertalingsfonds in Amsterdam en, lichtjaren achterop, de Afdeling Letteren en Podiumkunsten van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap in Brussel. De twee werken wel samen maar zij voeren lang niet hetzelfde beleid. Gelet op de veelheid aan diensten en overheden die alle rechtstreeks of onrechtstreeks bij de zaak betrokken zijn, was het niet verwonderlijk dat het vooruitzicht op een mogelijke inmenging van alweer een nieuwe partij tot enige onzekerheid leidde. Wat de ambtenaren betreft is het gesprek over bevoegdheden en grenzen voorlopig nog niet van de baan.

En de docenten? Aangaande hun „culturele functie” tekenden zich ruwweg twee benaderingen af. Luc Truyens, Vlaams gemeenschapsattaché in Wenen, en Herbert van Uffelen, neerlandicus aan de Weense universiteit, pleitten voor goede samenwerking en betere voorzieningen, zodat docenten meer ruimte vrij kunnen maken voor culturele initiatieven. Frank Ligvoet, voormalig directeur van het Productiefonds en momenteel ambassadeeraad voor culturele zaken in New York, zag het principiëler. Hij wees erop dat cultuurpromotie professioneel uitgevoerd moet worden en betwijfelde of neerlandici daar geschikt voor zijn. Hooguit zou te denken vallen aan activiteiten die direct aansluiten bij hun kerntaak, te weten overdracht van de Nederlandse taal en literatuur. Zelfs dan dienen zich in het hele buitenland hooguit drie of vier vestigingen neerlandistiek aan die over voldoende mankracht, kwaliteit en middelen beschikken.

Wat mij betreft, in de visie van Ligvoet kan

ik mij uitstekend vinden, met hooguit dit verschil dat naar mijn mening de buitenlandse neerlandistiek wel over enkele sterke troeven beschikt. Het voorstel dat afgelopen zomer op University College London werd uitgewerkt, gaat ervan uit dat ruimere cultuurpromotie in geen geval kan geschieden ten koste van of naast de fulltime taken waar docenten voor opgeleid en aangesteld zijn. Het culturele verbindingswerk moet geleverd kunnen worden door iemand met *public relations*-kwaliteiten én kennis van zaken. Voorlopig valt slechts te denken aan evenementen die direct in het verlengde van de dagelijkse werkzaamheden van docentschappen liggen en die zodoende - en dit is belangrijk - een publiek kunnen aanspreken dat dicht bij het academische circuit staat. Het opbouwen van een documentatiecentrum, met gebruikmaking van de aanwezige universitaire infrastructuur, hoort tot de voor de hand liggende omkadering. De buitenlandse neerlandici kunnen zodoende de sterke kanten van hun positie ten volle benutten: hun specifieke kennis en kunde, hun integratie in het intellectuele leven van het land, de netwerken van alumni en vakspecialisten, de bestaande universitaire voorzieningen. Op grond daarvan kunnen zij ten opzichte van het bestaande aanbod een meerwaarde bieden.

Ze moeten er dan alleen nog voor zorgen dat ze niet in de weg lopen. Wanneer ambassades en productiefondsen immers het gevoel krijgen dat de neerlandici zich met filologisch gestuntel op hún terrein begeven, gaat het mis. Indien het Taalunie-initiatief echter resulteert in een aanvullende, complementaire werking op het gebied van de buitenlandse promotie van de Nederlandse en Vlaamse cultuur, dan worden alle betrokkenen daar beter van. Het is de verdienste van de Taalunie deze mogelijkheid bespreekbaar en uitvoerbaar gemaakt te hebben. Meer dan dat: alles wijst erop dat er reeds op korte termijn concrete initiatieven van de grond zullen komen.

Theo Hermans (University College London)